

УДК 378: 374:355.48

DOI: 10.31732/2663-2209-2025-78-35-43

ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Vira Usyk

Д-р екон. наук, професор, в.о. декана факультету соціальних наук, Приватний університет «Київська школа економіки», м. Київ, Україна, e-mail: vusyk@kse.org.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0938-400X>

THE THIRD MISSION OF UKRAINIAN UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF WAR AND RECOVERY

Vira Usyk

Dr. Sc. (Econ.), Professor, Dean, Social Sciences Department, Kyiv School of Economics, Kyiv, Ukraine, e-mail: vusyk@kse.org.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0938-400X>

Анотація. У статті досліджується еволюція поняття «третьа місія» університетів, що виходить за межі традиційних функцій освіти та науки, охоплюючи соціальну, економічну, культурну та громадську взаємодію із суспільством. Проаналізовано міжнародні підходи до реалізації третьої місії, зокрема моделі університетів як центрів соціальних інновацій, підприємництва, регіонального розвитку та громадянської участі. Наводяться приклади з Великої Британії, США, Фінляндії та країн, що розвиваються, де університети стали важливими агентами змін у своїх громадах, а також створили сталі екосистеми взаємодії з бізнесом, владою та громадянським суспільством.

Особливу увагу приділено українському контексту, в якому війна зумовила переосмислення функцій закладів вищої освіти як осередків підтримки, згуртованості, адаптації та опору. У статті висвітлено трансформацію третіх місій університетів у кризових умовах: надання гуманітарної допомоги, організація притулку для внутрішньо переміщених осіб, участь у цифровізації державного управління, реалізація освітніх та аналітичних проєктів для держави та громад. Проаналізовано діяльність низки українських університетів, таких як Київська школа економіки, Український католицький університет, що демонструють інституційну стійкість, гнучкість і соціальну відповідальність.

У післявоєнному періоді університети відіграватимуть ключову роль у підготовці нових кадрів, відновленні людського капіталу, наданні експертної підтримки уряду, участі в розбудові регіонів та утриманні молоді в Україні. У цьому контексті третя місія набуває нового стратегічного виміру – вона перетворюється на інтегровану складову функціонування ЗВО та важливий інструмент розвитку стійкого суспільства. У статті також розглянуто політичні та управлінські механізми стимулювання третьої місії. Авторка аргументує, що третя місія має бути усвідомлена не як додаткова функція, а як повноцінна сфера діяльності університетів, здатна зміцнити суспільну довіру, забезпечити сталість та підвищити вплив вищої освіти на трансформацію країни.

Ключові слова: третя місія університету, післявоєнне відновлення, молодь, соціальна згуртованість, публічне управління, громада.

Формули: 0; рис.: 2; табл.: 0, бібл.: 18

Abstract. The article explores the evolution of the concept of the “third mission” of universities, which goes beyond the traditional functions of education and research to encompass social, economic, cultural, and civic engagement with society. It analyzes international approaches to implementing the third mission, highlighting models of universities as centers of social innovation, entrepreneurship, regional development, and civic participation. Examples from the United Kingdom, the United States, Finland, and developing countries illustrate how universities have become key agents of change in their communities and have built resilient ecosystems of cooperation with business, government, and civil society.

Special attention is given to the Ukrainian context, where the war has led to a rethinking of the role of higher education institutions as hubs of support, cohesion, adaptation, and resilience. The article highlights how Ukrainian universities have transformed their third mission during times of crisis through humanitarian aid, shelter for internally displaced persons, participation in the digitalization of public administration, and the implementation of educational and analytical projects for the state and communities. The experience of institutions such as the Kyiv School of Economics and the Ukrainian Catholic University demonstrates institutional resilience, flexibility, and social responsibility.

In the post-war period, universities are expected to play a critical role in training new professionals, restoring human capital, providing expert support to the government, contributing to regional reconstruction, and helping to retain youth in Ukraine. In this context, the third mission acquires a new strategic dimension—becoming an integrated component of higher education institutions’ operations and a vital instrument for building a sustainable society. The article also examines policy and governance mechanisms for stimulating third mission activities. The author argues that the third mission should not be perceived as an additional task, but rather as a full-fledged sphere of university

engagement that strengthens public trust, promotes resilience, and increases the impact of higher education on national transformation.

Keywords: *third mission of the university, post-war recovery, youth, social cohesion, public governance, community(hromada).*

Formulas: *0; fig.: 2; tabl.: 0; bibl.:18*

Вступ. У сучасному світі університети відіграють дедалі важливішу роль, яка виходить далеко за межі традиційного навчання та наукових досліджень. Окрім виконання своїх основних функцій, вони стають активними учасниками соціального, економічного та культурного розвитку. Це явище відоме як третя місія університету, що включає участь у суспільному житті, підтримку місцевих громад та вирішення актуальних соціальних викликів (Zomer & Benneworth, 2011; Trencher et al., 2014). У час, коли багато країн стикаються з кризами – воєнними, екологічними, економічними – третя місія університетів набуває особливої значущості, адже саме ці інституції можуть стати осередками стійкості, довіри та довгострокового розвитку.

Під третьою місією розуміють активну взаємодію закладів вищої освіти з зовнішнім середовищем із метою передачі знань, стимулювання інновацій та посилення суспільного добробуту (Compagnucci & Spigarelli, 2020). Іншими словами, сучасний університет має не лише навчати і досліджувати, але й слугувати суспільству, сприяти регіональному розвитку, впровадженню новацій та вирішенню соціально-економічних проблем. Ця зміна парадигми інколи описується як перехід до моделі «Університету 3.0» (рис.1.), що об'єднує освіту, науку та підприємництво. В основі третьої місії лежать концепції на зразок «потрійної спіралі» Ецковіца та Лейдесдорфа – тісного партнерства між університетами, бізнесом і державою задля інноваційного розвитку. В результаті університети стають важливими агентами економіки знань і суспільства, нарівні з промисловістю та урядом (Рорко V., 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Єдиної загальноприйнятої дефініції поняття «третя місія» не існує, оскільки її інтерпретація залежить від

національного контексту, історичних традицій та інституційних особливостей конкретних університетів. На основі сучасних досліджень у цій сфері можна виокремити кілька ключових вимірів третьої місії: 1) загальні теоретичні концепції та вплив на суспільство, 2) роль університету в розвитку регіону, 3) партнерство з бізнесом та підтримка економічного розвитку, 4) особливості реалізації третьої місії в умовах війни в Україні.

Дослідження McFaul (2024) підкреслює, що третя місія є критично важливою для соціально-економічного розвитку через залучення університетів до локальних ініціатив. Університети розглядаються не лише як освітні чи наукові установи, а як інструменти публічного блага, особливо в контекстах післяконфліктного розвитку, як-от у Північній Ірландії. Подібну ідею розвивають Borlaug & Elken (2024), які аналізують інституційні структури, що дозволяють університетам реалізовувати стратегії регіонального розвитку, сприяючи соціальній і економічній стійкості.

Університети дедалі активніше відіграють роль агентів змін у своїх регіонах, виступаючи не лише як освітні чи наукові установи, а як рушії соціальних інновацій. Як показує дослідження Petersen & Kruss (2021), ефективна взаємодія університетів з місцевими громадами створює умови для впровадження рішень, адаптованих до конкретних соціально-економічних контекстів. Завдяки активній співпраці з громадами, університети можуть забезпечити сталу підтримку місцевих ініціатив, що є особливо актуальним для постраждалих від війни регіонів України.

Vaira et al. (2024) доводять, що довірчі відносини між університетами та бізнесом є вирішальними для розвитку інноваційної екосистеми. Це особливо

актуально для України, де університети дедалі активніше співпрацюють з бізнесом та промисловістю для розвитку дослідницької інфраструктури та посилення ролі у створенні регіональної доданої вартості.

Війна в Україні стала каталізатором трансформацій університетів. В дослідженні Yuriy Petrushenko et all. (2023) дослідники на основі кластерного аналізу останніх публікацій про третю місію університетів, виокремлюють п'ять основних напрямів її реалізації: 1) освіта протягом життя, 2) соціальна роль університету, 3) підприємницька функція, 4) інноваційна діяльність і 5) політична участь. А за допомогою аналізу діяльності українських університетів у 2022 році, були визначені конкретні напрями реалізації третьої місії в умовах війни та післявоєнної відбудови. У багатьох випадках ці напрями стали частиною постійної діяльності університетів або інтегрувалися в їхні довгострокові стратегії розвитку, засвідчуючи стійку трансформацію ролі закладів вищої освіти в умовах кризи.

Формулювання мети та методів дослідження. Метою дослідження є осмислення еволюції третьої місії

університетів у міжнародному та українському контекстах, із фокусом на їхню роль у забезпеченні соціальної згуртованості, підтримці громад та участі у процесах післявоєнного відновлення. Особливу увагу приділено аналізу нових форм взаємодії університетів із державою, бізнесом та громадянським суспільством в умовах війни. Методологічно дослідження ґрунтується на якісному аналізі наукових публікацій, стратегічних документів та офіційних матеріалів українських і зарубіжних університетів, а також кейс-методі з використанням прикладів діяльності українських та закордонних університетів та елементи порівняльного аналізу міжнародних підходів до реалізації третьої місії.

Результати дослідження. Як було зазначено вище, існує узагальнена модель взаємодії, що відображає концепцію «Університету 3.0» як складової потрійної спіралі знань, бізнесу та держави (рис.1.). Ця модель ілюструє ключові вектори взаємодії між університетами, урядом і бізнесом, які формують основу для розвитку інновацій, соціального партнерства та трансферу знань.

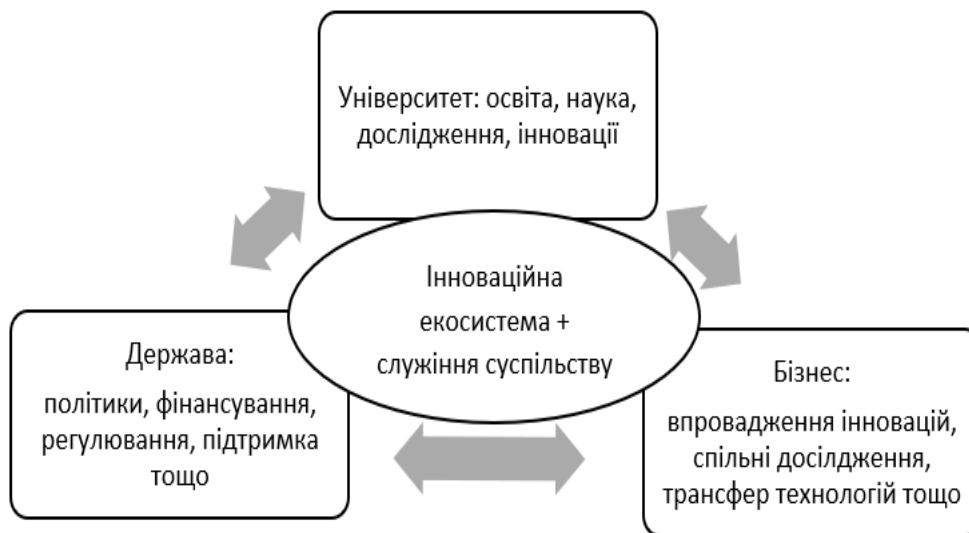

Рис.1. Модель взаємодії «Університет 3.0»

Джерело: складено автором

У різних країнах третя місія університетів набуває особливих рис залежно від історичного, соціального та

культурного контексту. Так, у США традиційно наголос робиться на практичній користі освіти та партнерстві з аграрним і

промисловим секторами. В Європі останні десятиліття характеризуються посиленням акцентом на інноваціях та регіональному розвитку, що підкріплюється загальноєвропейськими програмами та політиками. У країнах Азії особливої ваги набуває комерціалізація досліджень і технологічний трансфер як інструменти національного розвитку. Попри ці відмінності, в глобальному масштабі спостерігається спільна тенденція: університети дедалі активніше переосмислюють свою роль у суспільстві та перетворюються у відкриті інноваційні центри із високим рівнем соціальної залученості.

Це особливо актуально для українських університетів, які в умовах повномасштабної війни та соціально-економічних викликів демонструють високу адаптивність та швидку реакцію. Вони стали осередками підтримки громад, ініціаторами соціально значущих і благодійних ініціатив, а також платформами для реалізації новаторських підходів до навчання, волонтерства, інновацій. Вивчення практик реалізації третьої місії в Україні дозволяє простежити, яким чином університети адаптуються до надзвичайних умов і водночас відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності, відновленні довіри та розвитку людського капіталу.

Університети по всьому світу дедалі активніше реалізують третю місію як інструмент регіонального розвитку, соціальної відповідальності та інноваційного зростання. Один із найяскравіших прикладів – Кембриджський університет у Великій Британії, навколо якого сформувався потужний інноваційний кластер «Silicon Fen», що налічує понад 1000 компаній і генерує близько £18 млрд щорічного доходу. У Фінляндії університет Аалто демонструє модель інтердисциплінарного інноваційного закладу, який поєднує технічну, економічну та мистецьку освіту, активно підтримує стартапи через бізнес-інкубатори та тісно співпрацює з

державною агенцією Business Finland. Схожий вплив має і Університет Східної Фінляндії, створений шляхом злиття двох регіональних ЗВО, що став каталізатором місцевого економічного розвитку завдяки підтримці з боку європейських фондів. Стенфордський університет був ключовим гравцем у становленні Кремнієвої долини: його випускники заснували понад 39 000 компаній, які створили 5,4 млн робочих місць і генерують \$2,7 трильйона доходу щороку. Водночас публічні університети підтримують громади через юридичні клініки, медичні ініціативи, просвітницькі програми. Мережа Campus Compact популяризує волонтерство та громадянську участь студентів. В Австралії та Канаді впроваджуються політики соціальної відповідальності ЗВО, а в країнах Глобального Півдня університети реалізують проекти з розвитку агротехнологій, охорони здоров'я та підприємництва за підтримки ЮНЕСКО та Світового банку. Усі ці приклади свідчать про значний потенціал університетів як драйверів стійкого розвитку та відновлення (Popko V., 2023).

В Україні прийняття Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 рр. закріпило соціальну відповідальність університетів як державний пріоритет (Кабінет Міністрів України, 2022). Тобто на рівні державної політики закріплено, що університети мають не лише навчати і робити науку, але й бути агентами позитивних соціальних змін.

Серед успішних прикладів в Україні можна назвати:

- Sikorsky Challenge при КПП ім. Ігоря Сікорського – інноваційна платформа зі стартап-школами по всій країні, що співпрацює з європейськими асоціаціями для інтеграції в міжнародні ринки (Sikorsky Challenge);

- Tech StartUp School при Львівській політехніці – платформа підтримки молодих інноваторів та стартапів (Tech StartUp School);

- Проект ServU (від serve – служити і university – університет), який впроваджує

консорціум з шести університетів: УКУ, Сумський державний університет та НТУ «Дніпровська політехніка», Лювенський католицький університет (Бельгія), Вільний університет Успіння Пресвятої Богородиці – LUMSA (Італія) та Католицький університет Айхштетт-Інгольштадт (Німеччина). Проєкт базується на концепції суспільно орієнтованого навчання, що передбачає інтеграцію освітніх курсів у волонтерство задля суспільної користі (Zaxid.net., 2024).

• Київська школа економіки (KSE) – приклад інституції, що, в тому числі, виконує функції аналітичного, просвітницького та стратегічного центру. KSE стала однією з провідних установ, що надають уряду аналітику щодо оцінки збитків від війни та формування політики відновлення. У рамках проєктів KSE реалізуються освітні програми для державних службовців, антикорупційні ініціативи, а також публічні кампанії на підтримку реформ. Університет активно співпрацює з міжнародними партнерами, розвиває дослідницькі центри, а також надає стипендії для молоді, яка постраждала від війни. Благодійний фонд KSE Foundation організовує збір коштів для закупівлі швидкої допомоги, медичного обладнання, генераторів, засобів захисту та іншої критично важливої допомоги для військових і постраждалого цивільного населення (KSE).

Загалом в Україні процес становлення третьої місії лише набирає обертів. На це вплинули і євроінтеграційні процеси (необхідність відповідати європейським практикам залучення університетів до розвитку громад), і виклики війни, які висвітили соціальну роль університетів. Студенти, викладачі і співробітники масово стали волонтерами, долучившись до спільної справи опору агресору. Окрім того, університети подбали про безперервність освіти: оперативно перейшли на онлайн-навчання, прийняли студентів-переселенців, надали психологічну підтримку молоді тощо. В умовах війни університети України фактично виконували соціально-стабілізуючу місію, підтримуючи молодь та громади. Ми

можемо спостерігати процес перегляду місця університетів у суспільстві, і можна очікувати, що після перемоги та відновлення країни третя місія українських університетів стане невід'ємною складовою їх діяльності. Окрім того, саме випускники мають стати основними фахівцями, які сприятимуть відновленню – інженери, архітектори, технологи, менеджери, соціальні працівники – будуть тими, хто проєктуватиме і відбудовуватиме міста, підприємства, інституції. Тому університети мають випереджаючими темпами готувати кадри для відбудови: оновлювати освітні програми під потреби реконструкції інфраструктури, реабілітації постраждалих, економічної трансформації. Вже зараз українські університети відкривають нові спеціальності (наприклад, у KSE є програма з урбаністики та повоєнної відбудови, соціальної психології, БПЛА, відкривається інженерна школа та професійно-технічні спеціальності), керуючись запитами повоєнного часу. Окрім того, саме дослідники в університетах можуть стати двигуном технологічного стрибка при відновленні. Адже Україна потребуватиме сучасних рішень у будівництві (швидке зведення житла, відновлення інфраструктури), енергетиці (відбудова енергомереж з урахуванням зеленої енергетики), медицині (нові протези, лікування травм), агросекторі (розмінування полів, відновлення ґрунтів) тощо. Академічні лабораторії вже працюють над цими проблемами, а у співпраці з бізнесом можуть довести розробки до впровадження. Третя місія в час відновлення набуває стратегічного значення – університети стають джерелом нових технологій та ідей для перебудови держави.

Не менш важливою є соціальна і громадська складова. Повоєнне суспільство стикається з численними викликами – інтеграція ветеранів, допомога людям з інвалідністю (кількість яких значно зросла через війну) подолання психологічних травм, відновлення довіри в громадах, розбудова нових місцевих інституцій. Університети можуть виконувати роль центрів соціальної згуртованості та

просвіти. Важливо, що університети можуть стати «майданчиками діалогу» у повоєнний період. На їх базі зручно збирати різних стейкхолдерів – науковців, бізнес, владу, громадськість, щоб спільно виробляти рішення. Вже зараз деякі українські ЗВО беруть участь у розробці регіональних стратегій відновлення як

експертні центри. Наприклад, в Київській школі економіки відбуваються дослідження, а далі презентації з обговореннями та пропозиціями щодо відбудови, якими користується уряд.

Модель реалізації третьої місії українських університетів в умовах війни зображено на рис.2.

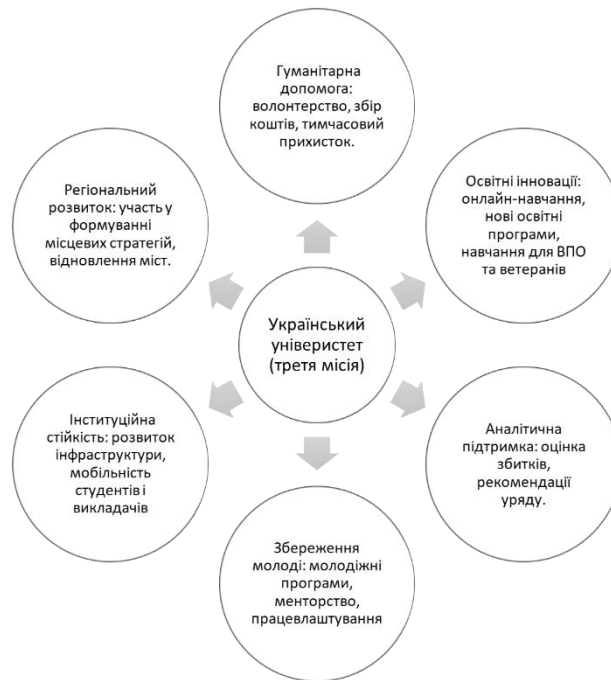

Рис. 2. Напрями реалізації третьої місії університетів України в умовах війни та відновлення

Джерело: складено автором

Ці всі (особливо нові) завдання настільки важливі, що деякі дослідники говорять про формування нової, «четвертої місії» університетів – розбудова миру під час війни та повоєнного відновлення (Yuriy Petrushenko et al, 2023). Поки що її можна розглядати як частину третьої місії, але з особливим акцентом на ролі університету під час війн, конфліктів і катастроф. З часом, коли накопичиться більше досвіду, можливо, виокремитися і концепція «університет як агент побудови миру та стійкості». В українських реаліях 2022–2025 рр. ця нова місія вже проявилась.

Реалізація третьої місії багато в чому залежить від сприятливих умов і стимулів, створюваних державою та іншими стейкхолдерами. У різних країнах

вироблено ряд політик, програм і фінансових інструментів на підтримку соціальної та інноваційної ролі університетів.

Європейський Союз та уряди інших країн активно підтримують реалізацію третьої місії університетів, зокрема через фінансування прикладних досліджень, трансфер технологій та взаємодію з громадами. Для цього впроваджуються програми, такі як Horizon 2020 і Європейський фонд регіонального розвитку, а також використовуються інструменти політики: показники ефективності, оцінки впливу, регіональні стратегії розвитку та партнерства з бізнесом. Особливе значення надається залученню університетів до потреб і

пріоритетів місцевих громад (Spânu et al., 2024). Університети дедалі частіше визнаються ключовими акторами в рамках підходу смарт-спеціалізації ЄС. На європейському рівні діють мережі на кшталт European Innovation Council, яка створена в межах програми Horizon Europe, тісно співпрацює з університетським сектором та європейськими асоціаціями, зокрема EUA, задля розвитку інноваційної екосистеми. Вони напрацьовують рекомендації з розвитку третьої місії (European Innovation Council).

Національні програми та гранти виступають ще одним важливим інструментом. Наприклад, У Великій Британії ефективним інструментом підтримки третьої місії університетів є програма Higher Education Innovation Funding (HEIF), яка фінансується на рівні £260 млн. HEIF спрямована на розвиток обміну знаннями між закладами вищої освіти та бізнесом, державним, громадським і культурним секторами з метою підвищення економічного й соціального впливу університетської діяльності. За даними Research England, кожен фунт, інвестований через HEIF, генерує в середньому £8.30 суспільної користі, що свідчить про високий коефіцієнт віддачі від таких інвестицій. Програма також підтримується додатковим фінансуванням у розмірі £20 млн щороку для посилення комерціалізації та співпраці з бізнесом, а її механізми періодично переглядаються у світлі розвитку Knowledge Exchange Framework (KEF) та Knowledge Exchange Concordat (KEF – рамка показників, що вимірює ефективність ЗВО у взаємодії з промисловістю, суспільством, розвитком місцевого бізнесу тощо, і результати якої публікуються задля стимулювання конкуренції та поширення кращих практик) (UK Research and Innovation). В інших країнах діють схожі механізми.

Нормативне забезпечення третьої місії також суттєво впливає на її розвиток. Вже згаданий фінський Закон про університети (2009) розширив економічні права університетів, фактично дозволивши

їм бути підприємцями. У Польщі новий Закон про вищу освіту (2018) офіційно закріпив «третю місію» в переліку завдань університетів. В Україні, як вже зазначено вище, стратегічні документи тепер містять третю місію; можливі наступні кроки – внесення змін, які б надали університетам більше можливостей для господарської діяльності, спільних підприємств, благодійної діяльності тощо.

Тристоронні партнерства між університетами, бізнесом і державою є ще одним ефективним інструментом реалізації третьої місії. Уряди стимулюють створення регіональних кластерів, де ЗВО відповідають за R&D, бізнес – за імплементацію інновацій, а держава – за інфраструктуру та регуляторну підтримку. Такі триади діють у багатьох країнах світу.

Роль міжнародних донорів є критично важливою, особливо в умовах обмежених ресурсів, в т.ч. під час війн та криз. Програми Erasmus+, Horizon, Британська Рада, Рада Європи та інші часто мають компоненти, спрямовані на розвиток університетських ініціатив, наприклад, інкубаторів, центрів кар'єри, курсів підприємництва, проєктів соціальної дії тощо. Ці гранти не лише дають фінанси, а й привносять міжнародний досвід, формують нову культуру взаємодії ЗВО з партнерами.

Узагальнюючи, можна констатувати: державна політика й зовнішня підтримка відіграють ключову роль у розвитку третьої місії. Вони можуть або стимулювати університети до відкритості, підприємливості та соціальної відповідальності, або, у разі відсутності системної уваги, стримувати їхній потенціал. Світовий досвід демонструє: інвестиції в третю місію університетів мають значний соціально-економічний ефект, сприяють розвитку регіонів, поліпшенню якості життя, інноваційності економіки та стійкості суспільства.

Особливої актуальності третя місія набуває в умовах демографічної кризи, міграції молоді та загроз втрати довіри до публічних інституцій. Університети, які активно вбудовуються у локальні екосистеми, підтримують молодіжні

ініціативи, працюють із громадами та пропонують прикладні рішення, можуть стати "центрами тяжіння" для молодих людей, які шукають сенс, безпеку й перспективу розвитку в Україні. Це не лише відповідає суспільному запиту, а й формує нову модель університету – не ізольованого, а живого учасника трансформацій.

У рамках державних програм відновлення доцільно передбачити грантові інструменти для університетів, які реалізують проєкти у партнерстві з громадами: зокрема, у сфері освіти для дорослих, соціального підприємництва, підтримки молоді та ветеранів, антикризового управління. Це не лише сприятиме розвитку регіонів, а й закріпить університети як локальні центри згуртованості та стабільності. Університети мають стати активними суб'єктами збереження молоді в країні. ЗВО варто розробляти (можливо, за підтримки МОН) власні молодіжні політики: програми залучення, участі в ухваленні рішень, волонтерства, менторства, підтримки студентських ініціатив. Такі політики підсилять довіру, ідентичність і мотивацію залишатися в Україні – як для студентів, так і для викладачів.

Висновки. Третя місія університетів – як концепція та як практика – набуває нового значення, особливо в умовах війни, глобальних криз і соціально-економічних трансформацій. Сучасне розуміння третьої місії переосмислюється крізь призму післявоєнного відновлення та нових викликів для українських університетів. Узагальнення підходів до трактування третьої місії у міжнародному академічному дискурсі, показує її еволюцію від соціального служіння до структурного компоненту інноваційних екосистем. На прикладах з Європи, США, країн, що розвиваються, та України простежується те, як національні контексти формують унікальні реалізації третьої місії.

Університети вже зараз відіграють важливу роль для післявоєнного відновлення України: підтримують громади, готують нові професії,

впроваджують інновації, формують регіональні стратегії. Приклади багатьох університетів України доводять, що університети можуть бути центрами стійкості, осередками волонтерства, науковими хабами та партнерами для уряду й громад.

Інституціоналізація третьої місії сприяє створенню робочих місць, посиленню соціальної згуртованості, збереженню культурної спадщини, прискоренню інноваційного розвитку та підвищенню довіри до публічних інституцій. В умовах війни українські університети забезпечують безперервність освіти, підтримку молоді й розробку практичних рішень для відновлення країни.

Університети можуть стати важливими партнерами держави у реалізації політик у сферах освіти, молодіжної роботи та політики, охорони здоров'я, місцевого розвитку та інституційної спроможності. Разом із тим, університетам варто сприймати третю місію не як навантаження, а як можливість посилити свою конкурентоспроможність, вплив і сталість. У боротьбі за молодь – з огляду на міграційні тенденції, демографічний спад і втрату довіри до інституцій – саме активна суспільна роль ЗВО може стати аргументом для студентів і викладачів залишатися в Україні. Університети, які демонструють свою актуальність і користь для суспільства, мають більше шансів на збереження підтримки, розвитку партнерств і адаптації до нової реальності.

Майбутні наукові розробки можуть бути зосереджені на:

- емпіричному вивченні моделей партнерств між університетами, громадами, бізнесом і державою;
- вимірюванні ефективності реалізації третьої місії університетами України через індикатори впливу;
- концептуалізації четвертої місії як окремого напрямку публічної функції ЗВО у посткризових контекстах.

У контексті відбудови України третя місія університетів стає не просто додатковою функцією, а умовою їхньої

відповідальності та впливовості. Для реалізації цього потенціалу необхідна активна державна підтримка, сприятлива

нормативна база, нові фінансові інструменти й розвиток культури партнерства.

Література:

1. Blasi, B., Miani, A., & Puliga, M. (2019). *A new method for evaluating universities' third mission activities in Italy: Case study contribution to the OECD TIP Knowledge Transfer and Policies project*. OECD. <https://stip.oecd.org/assets/TKKT/CaseStudies/11.pdf>
2. Borlaug, S. B., & Elken, M. (2024). Formalising variety: The organisation of universities' regional engagement and third mission activities. *European Journal of Higher Education*, 14(S1), 10–28. <https://doi.org/10.1080/21568235.2024.2405555>
3. Compagnucci, L., & Spigarelli, F. (2020). The Third Mission of the university: A systematic literature review on potentials and constraints. *Technological Forecasting and Social Change*, 161, 120284. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120284>
4. European Innovation Council. (n.d.). *Homepage*. Retrieved May 30, 2025, from https://eic.ec.europa.eu/index_en
5. Kyiv School of Economics. (n.d.). Retrieved May 30, 2025, from <https://kse.ua/>
6. McFaul, H. (2024). University engagement: Policy, practice and the public good [Doctoral dissertation, Lancaster University]. *Lancaster University Repository*. <https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/223680/>
7. Petersen, Il-haam, & Kruss, G. (2021). Universities as change agents in resource-poor local settings: An empirically grounded typology of engagement models. *Technological Forecasting and Social Change*, 167. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.120693>
8. Popko, V. (2024, April 11). University 3.0: The role of higher education institutions in post-war reconstruction. *Interfax-Ukraine*. <https://en.interfax.com.ua/news/blog/1059105.html>
9. Sikorsky Challenge. (n.d.). *Всеукраїнська інноваційна екосистема*. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.sikorskychallenge.com/>
10. Spânu P, Ulmeanu M-E, Doicin C-V. Academic Third Mission through Community Engagement: An Empirical Study in European Universities. *Education Sciences*. 2024; 14(2):141. <https://doi.org/10.3390/educsci14020141>
11. Tech StartUp School. (n.d.). *Інноваційна освітня платформа Львівської політехніки*. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.tsus.org/>
12. Trencher, G., Yarime, M., McCormick, K., Doll, C. N. H., & Kraines, S. B. (2014). Beyond the third mission: Exploring the emerging university function of co-creation for sustainability. *Science and Public Policy*, 41(2), 151–179. <https://doi.org/10.1093/scipol/sct044>
13. UK Research and Innovation. (n.d.). *Higher Education Innovation Fund (HEIF)*. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.ukri.org/what-we-do/browse-our-areas-of-investment-and-support/higher-education-innovation-fund/>
14. Vaira, M., Rostan, M., Ceravolo, F. A., & Balduzzi, G. (2024). Building trust in university–industry relations: Evidence from six cases of collaboration for research and innovation in Lombardy. *European Journal of Higher Education*, 14(2), 1–19. <https://doi.org/10.1080/21568235.2024.2411602>
15. Yuriy Petrushenko, Anna Vorontsova, Roman Dorczak and Tetiana Vasylieva (2023). The third mission of the university in the context of war and post-war recovery. *Problems and Perspectives in Management*, 21(2-si), 67-79. doi:10.21511/ppm.21(2-si).2023.09
16. Zaxid.net. (2024, January 30). *Служіння – третя місія вищої школи: Університети та громади разом працюють для відбудови і сталого розвитку*. https://zaxid.net/universiteti_ta_gromadi_razom_pratsyuyut_dlya_vidbudovi_i_stalogo_rozvitku_n1601027
17. Zomer, A., & Benneworth, P. (2011). The Rise of the University's Third Mission. In J. Enders, H. F. de Boer, & D. F. Westerheijden (Eds.), *Reform of Higher Education in Europe* (pp. 81–101). Sense Publishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-555-0_6
18. Кабінет Міністрів України. (2022). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки* (Розпорядження № 286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>